

סיפורו של הקצין המצרי שבחר בחופש והכריז מלחמה במשטרו "לא רצייתי לחזור"

בשנות שבעה, שעה שאחי רוני השבויים המצריים הרזו למצרים, היפנה אחד השבויים, סרן יוסוף נאדא, בקשה מדהימה למפקדת מי חנה השבויים: שישראל תי עניק לו מקלט זמני, עד שי יוכל לעבור לארץ אחרת, חוץ ממצרים. הסיפור הבא, שנמסר עליידי סרן נאדא לשלום כהן, ראש מערכת "העולם הזה", הוא המיסי' מן הראשון מסוגו המתפרסם בעתונות הישראלית. כי

סיפורו, מתאר הקצין המצרי הצעיר את המאורעות המהיכניים שארעו בארצו בשנים האחרונות, ואת ההתלבטות ואת ההחלטות של נאדא.

מאת יוסוף נאדא

לשעבר סרן 51325, הצבא המצרי

קודם כל, עלי להסביר כי עשיתי את אשר עשיתי לא מפני שאינני מצרי, או מפני שאני שונא את מצרים. מצרים היא מולדתי; אני אוהב אותה. גדלתי בה, התחנכתי בה, טעמתי מטובה ושתיתי ממימי הנילוס. את אשר עשיתי, דחקא מפני שאני אוהב את מוכרתי ורוצה בשלומה. בחרתי בחופש כדי שאוכל לזכות למען מצרים חופשית. עזבתי את ביתי, כדי להקדיש את חיי למלחמה באותם האנשים הממטיים אטונות על ארצי, המסלפים את דמותה ואת דמות העם המצרי, שהוא עם טוב, עם אוהב-שלום ומכבד את הזולת.

***

בחרתי בקריירה צבאית

ולדתי בלאספורו שבאנגליה, לפני 27 שנה. אביו מוחמד עבד ארעזיו נאדא, הוא מצהי מוסלמי ליד קהיר, ואביו היא נוצריה ילידת אנגליה. זכרונותי הראשונים קשורים באנגליה, ובמשפחת אמי שם. המלים הראשונות שלמדתי היו אנגלית ולא פעם חזרתי לאנגליה כדי לבלות בה חופשות או ללמוד. אולם יחד עם זאת, גדלתי כמצרי. בגיל שש, חזר אביו לקהיר ואני הצטרפתי לבני גילי המצריים, בבית-הספר טעדיה. גדלתי ככל שאר בני מעמדי במצרים. העובדה שאביו היא אנגליה לא הפריעה לי כלל; בחוג החברתי שלנו לא היה זה דבר בלתי-מקובל. בגיל 18 סיימתי את בית-הספר התיכון ועמדה בפני השאלה מה לעשות הלאה בחיים. בביל זה חלה עלי חובת הגיוס לצבא; לכן החלטתי לנצל את הדבר להמשכת לימודי והצטרפתי למכללה הצבאית המלכותית בקהיר. בחרתי בקריירה צבאית, כצעירים רבים מבני מעמדי.

במשך שנתיים למדתי במכללה. באותם הימים, אומנם, לא היה קצין צבא בבחינת התגלמות הקורש; אולם הקצונה היוותה מעמד מכובד, שנהנה מהערכת הכלל ומתנאים חברתיים וכלי כליים נוחים. הייתי מרוצה מהחלטתי, וקיוויתי כי בכוא העת, ארכי להגשים את שאיפתי להתקבל בשירות הריסלומטי, כנספח צבאי באחת הנציגויות שלנו בחוץ-לארץ. לפני שבע שנים, בא היום המאושר. קיבלתי תעודת-גמר ועל כפתי נשאתי בגאווה את הכוכב הכבוד של סגן-משנה. קיבלתי את הפיקוד על מחלקת היז'רגלים והוצבתי לאחת היחידות שלנו בסני. היה זה בדיוק בתום הקרבות בארץ-ישראל. צבא שררה או תסיסה רבה. הוקמו יחידות חדשות, האימונים הוגברו. בין הקצינים נסבו השיחות יותר ויותר על לקח מלהמת פלסטין ועל משטר השחיתות שאיפשר את תבוסת הצבא מול הישראלים. אני כשלעצמי, לא הייתי מעורב בכל ההתפתחויות האלה. נמנית על הרוח המכריע של הקצינים; אלה שירעו כי משהו רקוב במצרים, אולם ידעו גם כי אין ה מעניינו של הצבא להתערב בפוליטיקה.

***

סידוקו של פארוק

כאשר עקב השחר של ה-27 ליוני, 1952, הייתי מוצב באיכסנדריה, בראש יחידתי. הייתי מופתע מאד, בשומעי את החדשות כי יחידות צבא, בראשותו של הליווא מוחמד נגיב, התמרדות ותפסו את השלטון. המרידה התפשטה גם לאלכסנדריה, ואחד הגדודים שחנו בעיר, אשר מסקרו נמנה על קבוצת הקצינים החופשיים. הטיל מצור על ארמון המלך פארוק בראס אל-תיך.

הפעולה כולה בוצעה במהירות רבה, ונדמה לי שרק חיל או שניים, מהמשמר המלכותי, נהרגו. בנסותם להתנגד, אני ישבתי במתנה מבלי לדעת מה בדיוק עלי לעשות. כאשר חתם המלך על כתב התפטרותו, הבינותי כי מעתה יהיה הכוח בידי הצבא, וכי עלי לקחת חלק בקידום הדמיכה. הייתי משוכנע כי זוהי הפיכה חיובית, שנעשתה עליידי העם. למען העם. כמוני חשבו גם כל חברי הקצינים ואפילו בין החיילים פעמה רוח של התרוממות. חשבנו שעתה ישתנו הדברים. המלך, שהיה חי על דם האומה, ייעלם, ואתו כל השחיתות והריקבון שחנקו את העם. מצרים תהיה עתה אומה טהורה, אומה חופשית, אומה גדולה. נגיב הוא, מעל לכל, אדם נבון, בעל לב אנושי — הטיפוס האופייני של האדם המצרי הטוב. הוא אהב את עמו ואהב את השלום, ולא היה כל ספק כי המנהיג הנכון הזה ידע להצמיד את מצרים קדימה, לחקופה חדשה ומאושרת. לא רק אנחנו, הקצינים, חשבנו כך. בכל מקום שפגית, היית נתקל באותה אהרה עמוקה למצבאי האבהי.

***

חצי אימפריאליסט!

ביום שגמאל עבד אל-נאצר הודיע על סיר לוקו של נגיב, נכונה לי הפתעה עמוקה. אני ורבים כמוני הודענו. אולם, כסופו של דבר, אמרנו לעצמנו כי אם גמאל עבד אל-נאצר הוא באמת המנהיג מאחורי הקלעים, וכי נגיב לא היה אלא בובה סימפטית, מגיע לעבד אל-נאצר לתפוס את המקום הראשון. אם ההפיכה היא שלו, חשבנו, הוא בחדאי יוציא לפועל את כל אותם הדברים החיוביים להם קיוונו מהליווא נגיב.

עד או כבר הזדמן לי לסגוש את הביקבאשי עבד אל-נאצר יותר מפעם אחת. לראשונה ראיתיו במועדון הקצינים בקהיר; הוא אדם מושך מאד, בעל הוספה טובה. מנשתי אותו גם מאוחר יותר, זמן קצר לפני התחלת הפעולות בסני, כאשר יחסי אליו ואל ההיפיכה כבר היה אחר. אולם באותם הימים לא היה לי זמן לחשוב יותר עוד על פוליטיקה ועל ענינים כאלה. סוף-סוף הייתי חייל ותפקידי היה קודם כל בתוך שורות הצבא. הוצבתי במחנות שונים, שריתי גם במצרים העילית, ובבסיסים אחרים של הצבא המצרי. ואז שמתי לב למשהו מיוחד במינו. לא נתנו לי שום תפקיד ראוי לשמו. התחלתי להרגיש כי דלתות

סמויות ננעלות בפני. שמתי לב ללחישות שהילכו בין חברי הקצינים, על חברי קבוצת הקצינים החופשיים, ויצריה של ההפיכה ותומכיה של מועצת ההפיכה בתוך הצבא. קבוצה זאת השתלטה לחלוטין על כל שטחי החיים במצרים — וביחוד על הצבא. העלאות בדרגה, העברות לתפקידים מיוחדים, כל הדברים החיוניים בחיי יום של כל צבא, היו נתונים בידיהם. כל אחד ידע כי בשביל לקבל העלאה בדרגה, לא היה כל כך לכשרונו של האיש; העיקר שיהיה לו איוה קשר עם אחד מחבורת הקצינים החופשיים. רוצה העברה לגיבו נוח ומעניין? שיחפש קרוב, או קרובו של קרוב בין הקצינים החופשיים. אם יש לו מכיר או בן-משפחה במועצת ההפיכה עצמה — עוד יותר טוב! ולי לא היה כל קרובים או חברים בחוגים החשובים האלה. לא רק זה; התחלתי להרגיש כי צל כבד מרחף עלי, וכי מוצאה האנגלי של אמי נחשב לכתם שחור מאד בכרטיסייה הצבאית שלי. זאת הייתה הרגשה איומה להרגיש פתאום שחושבים עלי כחצי אנגלי — ולא כחצי מצרי.

כי תחת משטרו של גמאל עבד אל-נאצר, הושם כל הדגש על השינאה לאנגלים. ובמקום תוכניות של פיתוח וקידמה נשמעו עתה יותר ויותר סיסמאות נגד האנגלים ונגד האימפריאליסטים. ואני הייתי חצי אנגלי, כלומר חצי אימפריאליסט!

***

פחדנו לדבר

השינויים האלה, כמובן, לא פסחו על הקצונה המצרית, מבלי לתת בה את אותותיהם. פעם היינו חברה בעלת רמה תרבותית, אוהבי הומור, שואמי-חיים, גאים בדיעותינו ובבישגינו האישיים. גם בדעותינו היינו חופשיים ומתקדמים, ואם דבר לא מצא חן בעינינו, לא היסטנו להתחכך עליו ולבקר. ידענו לשמור על משמעת וכבוד צבאי, אולם לא היינו עבדים גרצעים. ואילו עתה, החלו הקצינים חוששים לומר את דעתם או למתוח ביקורת כלשהי על סדרי השלטון. מי שהיתה לו פרוטקציה, הייך והתנוף והשיג את שלו, ואילו אנחנו היינו נאלצים להסתכל, ולשתוק. כי ידענו מה העונש המצפה למי שיעז לפתוח את פיו: משפט צבאי, חיוב בדיוק וסילוק בחרפה מהצבא.

אתם יודעים מה פירוש סילוק בחרפה מהצבא? מצרי? פירוש הדבר שאותו קצין מסולק לא יוכל לעולם לקבל כל עבודה ממשלתית, וממילא כל מעסיק פרטי היה חושב אלף פעמים לפני שהיה לוקח אליו אדם שהשלטון הצבאי מאס בו. סילוק בחרפה פירוש שאותו אדם לא יוכל לעולם לנסוע אל מחוץ לגבולות מצרים — גם לא לארץ ערבית אחרת.

לכן ראיתי, ושחקתי. לפני ההפיכה, נהגתי לנסוע מדי פעם לאנגליה או לארץ אירופית אחרת, לחופשות. אחרי ההפיכה בי קשתי מספר פעמים לנסוע לאנגליה, ותמיד נתקלתי בסירוב. הורי כבר לא היו או במצרים; אבי נתמנה כמנהל בית-הספר הטכנולוגי בקהיר, והוא נסע לשם, יחד עם אמי ואחותי הצעירה ממני. נסעתי לשם בי 1951; מאז לא ראיתים.

***

רדיו קהיר משקר

לחזית פלסטין נשלחתי לפני קצת למעלה משנה, כמפקד פלוגת חיל-ירגלים. ישבנו במעלה טים או במחנות הבסיסיים של רפיח ואל-עריש. מדי פעם היתה מגיעה אלינו חוברת חדשה על ישראל, על מנהיגיה, על תולדותיה או תולדות הציונות. החוברות תיארו את ישראל ככנופיה חסרת-משמעת, גזועת ברעב, מושחתת ומנוונת. מלבד החוברות, קיבלנו גם דו"חים צבאיים מהמורד ידעין, בקהיר. גם בהם תוארה ישראל כפרי רקוב, המחכה רק שהצבא המצרי ירים את נעליו כדי למחוק אותו כליל. לפי הדו"חים האלה, שהיה לי כל

סילוקו של פארוק, בי 1952, יכול היה להיות מפנה גדול לטובה בחיי מצרים. אולם סרן נאדא וקצינים רבים אחרים התאכזבו במהרה מהמשטר הרווני החדש. בציור: יומן האחרון של פארוק במצרים.